

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گروه آموزشی ژيوار

درس: عربی

تهیه و تدوین:

رضا طورانی

موضوع:

اسلوب شرط و ادوات آن

قواعد درس ۳ عربی یازدهم
رشته ی انسانی

اسلوب شرط و ادوات آن
(فعل مضارع مجزوم)

صیغه های فعل مضارع به ۳ دسته تقسیم می شوند:

(۱) صیغه های فاقد ضمیر بارز (۱ و ۴ و ۷ و ۱۳ و ۱۴)

(۲) افعال خمسه :

يَفْعَلَانِ (۲) - يَفْعَلُونَ (۳) - تَفْعَلَانِ (۵ و ۸ و ۱۱) -

تَفْعَلُونَ (۹) - تَفْعَلِينَ (۱۰)

(۳) صیغه های مبنی (۶ و ۱۲)

مجزوم شدن فعل مضارع به یکی از سه حالت زیر می باشد:

(۱) در صیغه های فاقد ضمیر بارز، با ساکن شدن انتهای فعل

(۲) در افعال خمسه با حذف حرف نون اعراب

(۳) در صیغه های مبنی، هیچ اتفاقی نمی افتد

نکته

۱) مجزوم شدن، مختص فعل و مجرور شدن، مختص اسم است.

۲) حرف نون در افعال خمسه، نونِ اعراب یا نونِ عَوْضِ رفع خوانده می شود.

۳) حرف نون در صیغه های ۶ و ۱۲ مضارع، ضمیر می باشد.

مضارع مجزوم:

هر گاه یکی از ادوات جزم بر سر فعل مضارع بیاید آنرا مجزوم می‌کند. این ادوات به ۲ دسته تقسیم می‌شوند؛

آن‌هایی که یک فعل را مجزوم می‌کنند
و آن‌هایی که دو فعل را مجزوم می‌کنند

که به این گروه دوم «ادوات شرط» گفته می‌شود و فعل
اولی که مجزوم می‌شود «فعل شرط» و فعل دومی که
مجزوم می‌شود «جواب شرط» نامیده می‌شود.

ادوات شرط در زبان عربی ۱۲ تا می باشند که در کتاب
شما فقط به ۴ تای آنها اشاره شده است و آنها عبارتند
از:

إِنْ (اگر) - مَنْ (هر که) - مَا (هر چه) - إِذَا (هرگاه)

قبل از ادامه ی بحث درباره ی ادوات شرط لازم است بدانیم
که در زبان عربی انواع «مَنْ» و «مَا» وجود دارد:

کلمه «مَنْ» سه کاربرد دارد :

اسم استفهام
اسم موصول
اسم شرط

کلمه ی «مَا» پنج کاربرد دارد:

اسم استفهام
اسم موصول
اسم شرط
حرف نافية
حرف كافه

چند مثال از انواع «مَنْ» و «مَا»:

موصول:

عَلِمَ مَنْ لَا يَعْلَمُ - أَعْلَمُ مَا تَقُولُ - يُسَبِّحُ اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ
مَا فِي الْأَرْضِ

إِسْتِفْهَام: مَنْ هُوَ؟ - مَا هَذَا؟

«مَا» ي نَفْي: مَا ذَهَبْتُ.

«مَا» ي كَافَّة: إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ.

چند مثال برای ادوات شرط:

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ (اگر خدا را یاری کنید، شما را یاری می کند)

مَنْ يَطْلُبْ يَجِدْ (هر که بخواهد، می یابد)

مَا تَفَعَّلْ أَفَعَلَ (هر چه انجام بدهی، انجام می دهم)

إِذَا اجْتَهَدْتَ نَجَحْتَ (هر گاه تلاش کنی پیروز می شوی)

نکته

۱- در بین ادوات شرط ، کلمه ی «إِنْ» حرف می باشد ولی بقیه اسم هستند

۲- اگر ادوات مجزوم کننده بر سر فعل ماضی بیایند، آنرا محلاً مجزوم می کنند:

إِنْ صَبَرْتَ نَجَحْتَ

فعل شرط جواب شرط

محلاً مجزوم محلاً مجزوم

۳- در ترجمه ی عبارت های شرطی ، فعل شرط به صورت «مضارع التزامی»، و جواب شرط به صورت «مضارع اخباری»

ترجمه می شود:

مَنْ حَفَرَ بئْرًا لِأَخِيهِ وَقَعَ فِيهَا :

هر که چاهی را برای برادرش حفر کند در آن می افتد.
فعل شرط (مضارع التزامی) جواب شرط (مضارع اخباری)

با توجه به این که فعل شرط، هر چه که باشد (ماضی یا مضارع) به صورت مضارع التزامی و جواب شرط، هر چه که باشد (ماضی یا مضارع) به صورت مضارع اخباری ترجمه می شود، می توان یک جمله ی شرطی در زبان فارسی را در زبان عربی به چند شکل نوشت:

اگر درس بخوانی موفق می شوی

إِنْ دَرَسْتَ نَجَحْتَ = إِنْ تَدْرُسُ تَنْجَحُ = إِنْ دَرَسْتَ تَنْجَحُ

إِنْ تَدْرُسُ نَجَحْتَ

و حتی از آنجا که مسأله ی مذکر یا مؤنث بودن در زبان فارسی مطرح نیست می توان این جمله را به ۴ شکل مؤنث نیز نوشت.

۴- در جمله های شرطی، فعل شرط مهم است. چرا که گاهی جواب شرط یک جمله ی اسمیه و یا حتی گاهی یک فعل امر یا نهی است که معمولاً در این صورت یک حرف « ف » بر سر این جواب شرط می آید (که به آن «فای جزای شرط» گفته می شود)

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ
مَنْ كُنْتَ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ
إِنْ تَدْخُلْ بَيْتَكَ فَسَلِّمْ أَهْلَكَ

*عَيْنٍ مَا لَيْسَ فِيهِ الشَّرْطُ: (اختصاصي انساني ٩٩)

- ١- من سهر في سبيل الله فهو غير باك يوم القيامة
- ٢- من يُسَجِّلْ هدفاً و الحَكَم يقبله نجعله في فريقنا الفائز
- ٣- من إستطاع أن يحصل على مشتقات النفط إكتفى بنفسه
- ٤- من يزرع شجرة الجوز يعلم أنها لا تثمر إلا بعد عشر سنوات

*عَيْنِ جواب الشرط يختلف نوعه عن الباقي: (سراسرى هنر
٩٩)

- ١- إن تتركوا أداء واجباتكم المدرسية ترسبوا فى نهاية السنة
- ٢- إن نندم على أعمالنا السيئة نغيرها بعد مدة بسهولة
- ٣- إن ينم طفل صغير فى الغرفة أتكلّم هامسا
- ٤- إن يقطع أحد كلام الآخرين فهو قليل الأدب

*عَيْنِ «ما» شرطية: (سراسرى انسانى ٩٨)

- ١- ما أظلمَ الإنسانَ فى حياته للضعفاء
- ٢- ما من طائرٍ إلَّا و لَهُ جناحان يطيرُ بهما
- ٣- ما عندى وصفةٌ كتب الطَّبيبُ فيها الأدوية اللّازمة لى
- ٤- ما تعمل من خير فى الدنّيا تجد ثمرته فى الآخرة

*عَيْنِ مَا لَيْسَ فِيهِ اسْلُوبُ الشَّرْطِ: (سراسرى زبان ٩٨)

- ١- مَنْ لَا يَتَدَخَّلُ فِي مَوْضُوعٍ لَا يَرْتَبِطُ بِهِ يَعْمَلُ عَمَلًا عَقْلَانِيًّا
- ٢- مَنْ رَأَيْتَ مِنَ الْأَصْدِقَاءِ يَدْعُوكَ إِلَى الْخَيْرِ فَبَجِّلْهُ تَبْجِيلًا
- ٣- مَنْ لَمْ يَقُلْ كُلَّ مَا عَلِمَ فَهُوَ يُبْعِدُ نَفْسَهُ عَنِ الْخَطَا
- ٤- مَنْ بُعِثَ لِيُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ هُوَ النَّبِيُّ الْأَكْرَمُ

*عَيْنِ مَا لَيْسَ فِيهِ اسْلُوبُ الشَّرْطِ: (سراسرى تجرىبى ٩٨)

- ١- من يُحسِنُ إلى النَّاسِ فَاللهُ يُجزِيه عَلى إِحسانه
- ٢- من يُعَامِلُ النَّاسَ بِالسَّوِّ لِيُنظَرُ إلى عاقبة أمره
- ٣- من يَلْتَزِمُ بِأَن يَكُونَ عاملاً بما يقول فهو مؤمن
- ٤- من سار فى طريق العلم لا يندم و إن تحمل المشقة

*عَيْنُ الْخَطَأِ فِي اسْلُوبِ الشَّرْطِ: (سراسری خارج از کشور ۹۳
با اندکی تغییر)

- ۱- من دعا الله بالتَّضَرُّعِ إِسْتِجَابَ لَهُ دَعْوَاتِهِ إِسْتِجَابَةً
- ۲- إِنْ يَذْهَبِ التَّلَامِيذُ إِلَى الْمَكْتَبَةِ يَجِدُونَ هُنَاكَ كِتَابًا قِيَمَةٌ
- ۳- إِنْ تُجَالَسَا الْأَبْرَارَ وَالْمُتَّقِينَ تَتَقَرَّبَا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى
- ۴- إِنْ تَحْرَصَنَّ عَلَى الْحَسَنَاتِ تَتَقَرَّبَنَّ إِلَى اللَّهِ

*عَيْنِ «ما» الشرطية: (كانون فرهنگي آموزش ٩٨)

- ١- ما تَكْتَبْنَ فِي ذَلِكَ الدَّفْتَرِ يَا تَلْمِذَاتِ
- ٢- مَا عَرَفْتُ زَمِيلَتِي فِي الْيَوْمِ الْمَاضِي حِينَ مَرَّ مِنْ جَنْبِي
- ٣- مَا شَاهَدَ الْمُعَلِّمُ أَنَّ الطَّالِبَ يَهْمَسُ إِلَى الَّذِي يَجْلِسُ جَنْبَهُ
- ٤- مَا نُنْفِقُ مِنْ أَمْوَالِنَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُضَاعِفُهُ اللَّهُ

*عَيْنِ جَوَابِ الشَّرْطِ مُضَارِعاً:

- ١- من حاولَ اليومَ لتَهْذِيبِ نَفْسِهِ تَقَدَّمَ غَدًا
- ٢- إِنْ تَأَمَّلْتَ قَبْلَ الْكَلَامِ تَعَلَّمْتَ حُسْنَ الْحَدِيثِ
- ٣- مَا كَانَ بَعْضُ الصَّحَابَةِ يُؤْمِنُ بِالنَّبِيِّ إِيْمَانًا صَادِقًا
- ٤- مَا تَفَعَّلْنَ مِنْ أَعْمَالِ الْخَيْرِ تُشَاهِدُنَ ثَمَرَتَهَا فِي الْمُسْتَقْبَلِ

تست

*عَيْنِ الصَّحِيحِ عَنْ نَوْعِ «مَنْ» وَ «مَا» فِي كُلِّ عِبَارَةٍ:

١- مَنْ تَعَلَّمَ مَا أَقُولُهُ يَنْجَحُ : (شَرْطِيَّةٌ - نَافِيَّةٌ)

٢- مَنْ يُعَلِّقُ وَسَامَ الْإِجْتِهَادِ وَالنَّشَاطِ فِي عُنُقٍ مِنْ إِجْتِهَادِهِمَا :
(شَرْطِيَّةٌ - مُوصُولَةٌ)

٣- مَا مَدَحْتُ نَفْسِي وَ مَا قَلَّلْتُ مِنْ شَأْنٍ غَيْرِي : (نَافِيَّةٌ -
مُوصُولَةٌ)

٤- مَنْ يَجْعَلُ كَلَامَهُ مُؤَكَّدًا فَعَسَى أَنْ يُصَدِّقُوا مَا يَقُولُ : (شَرْطِيَّةٌ -
مُوصُولَةٌ)